

ТРИЗЕННИК-REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE-TRIDENT

Число 42, рік видання II.

29 серпня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 29 серпня 1926 року.

Гірко помилилися большевики, рахуючи жидівською рукою знищити С. Петлюру, найнебезпечнішого і налютішого свого ворога, вбити саму душу визвольної боротьби української і разом з тим одвести від себе гнів народній...

Вже те, як озвалася на ганебний злочин розсіяна по всіх усядах еміграція наша, така ніби розпорошена, показало їм, що смерть Головного Отамана, позбавивши нас вождя, заставила всіх гостріше відчувати ту частку обов'язку і відповідальности, яка на кожного припадає з нас, стати щільніше плече до плеча і міцно збитими рядами вести далі його діло.

Звичайно, слід мати на увазі можливі спроби тих чи інших деструктивних елементів використати в своїх інтересах момент і внести певний заколот в організовані коло старого прапору УНР сили еміграції. Та здорова маса її,—ми певні,—на це не піддається, зуміє дати всім таким заходам, — од кого б вони не виходили, — належну одсіч і з свого шляху не зійде: свята кров злутувала її міцніше від цементу...

І саме ті відгуки, що доходять до нас через щільно причинені двері совітського раю звідти, з поневоленої Вкраїни, говорять те ж саме. Там, не зважаючи на всі намагання окупаційної влади замазати правду і викривити її, не зважаючи на всі виверти і брехні совітської преси, там одразу і ясно зрозуміли, хто вбив, чому і на що. І в одповідь на страшну звістку — тільки зріст гніву народнього, що де далі, то більше і більше накипає, тільки глибше розуміння діла покійного проводиря, його боротьби за незалежність, тільки зміцнення і

підсилення вірності його заповітам... «Нема Петлюри, --- живе Петлюрівщина», — так пишуть нам звідти...

Коли читальник пригадає цю формулу: «Петлюра загинув, — нехай живе Петлюрівщина!» — що він її знайшов в одному з перших чисел нашого журналу після смерті Пана Отамана, і порівняє з тим, що доходить з України, — то в цій однодушності настроїв України і еміграції, в цій згідності в розумінні подій, в цій єдності висновків він знайде нове джерело внутрішньої сили, переконання тверде, що різними шляхами, різними засобами, різними методами ми — там і тут — ідемо до однієї мети, знайде певність, що спільними зусиллями ми до неї прийдемо.

ТЕОРЕТИКИ ТА ПРАКТИКИ.

Неспокійно на московському комуністичному Олімпі. Здається ще ніколи не було в російській «всесоюзній» комуністичній партії такого внутрішнього напруження відносин, як в цей момент. Іде переоцінка усіх цінностей, якими жила ця партія в час революції. Ріжним способом перетолковується «ленінізм». Найближчі Ленінові ученики, як Бухарін і Зінов'єв стоять на цілком протилежних поглядах, що-до оцінки сучасного моменту і завдань партії. Чвари і незгоди між ватажками большевизму досягають свого трагічного завершення в наглій смерті Дзержинського, який умер зараз же після патетичної промови на пленарному засіданні Центрального Комітету комуністичної партії.

Некритичний розум «обивателя» готовий бачити в сучасній «дискусії» в компартії наслідок лише амбіцій «тридцятьох тиранів», яким стало тісно в стінах цареславного Кремля. Безперечно, момент персональний, як і всюди, має велике значіння, але не в ньому сила і вага тих подій, які зав'язуються. Головне вістря питання — в площині політичній. Історія поставила перед большевиками дилему: або — або. Або комуністична партія знову вкрутить хвоста капіталістичному розвитку, який почався з проголошення «Неп-у» у 1921 році, і таким чином підрубає ту гілку, на якій починають цвісти буржуазні квітки, або-ж новий пореволюційний капіталізм з'їсть большевицький «державний» комунізм і знищить совіську систему. Ще Ленін в драстичній формі означив відносини між «Непом» і компартією: «Хто кого?»

Або комуністи, використавши «Неп», використавши державний і приватний капітал, діждуть нарешті всесвітньої революції і тоді почнеться нова ера, або-ж усю совіську систему жде гниття на пні, переродження правлячої партії в партію буржуазну.

Увесь розвиток большевизму виправдує другу частину дилеми. Перемагає не комунізм, а капіталізм, поки що скований декретами большевицької держави. Перемагає приватна ініціатива і «єдиний

плян» большевицького господарювання несе поразку за поразкою. Так було — так буде. Правда, де-які комуністи, напускаючи рожевого туману доводять, що большевизмові нова буржуазія не страшна, бо, мовляв, совітська промисловість має в своїх руках найбільші і найкращі підприємства, так звані «командні висоти». Але біда большевизму в тім, що він не вміє господарювати в цих «висотах». Большевицька система господарювання дуже неворотка і не економна. Державний капіталізм б'є одним кінцем робітника, а другим головного споживача — селянина. Проголошене було гасло поліпшити якість і подешевити крам. Для подешевлення почали «червоні» директорі фабрик зменшувати платню робітникам. Товари не подешевшали, а за те нагріли руки на перепродажу всякі спекулянти, головним чином приватні. Так само і з селянським хлібом. Комуністична влада хоче закупити хліб по найдешевшій ціні, отже городське населення могло сподіватися, що буде їсти хліб по дешевій ціні. Але де там!

В своїй «лебединій пісні» — передсмертній промові — Дзержинський оповів, «які скажені божевільні операційні видатки в наших апаратах для заготовки хліба» («Правда», 1 серпня 1926 р.). Большевицьке господарство не тільки продає крам дуже дорогий і поганий, але й цього краму не може вирібити стільки, скільки потрібно. Голова совітського правительства Риков пророкує, що «голд на крам буде мабуть і надалі, протягом довгих років». («Правда», 10 березня ц. р.)

Не дивно, що в таких обставинах, проти цього «комунізму» накипає в низах страшенна зненависть. Сама большевицька преса свідчить, що робітники з більшою охотою йдуть на працю до приватних підприємств, ніж до державної промисловости. Приватній промисловцеві, не вважаючи на податки, уміє краще платити робітникові, як монопольна державна промисловість.

Комуністична статистика підрахувала, що приватній капітал придбав за останні роки нових 400 мільйонів карб. Що-ж до державної промисловости, то тут стан зовсім інший. Вона не нагромаджує капіталів, а лиш їх продає. У Рикова вистарчило відваги заявити одного разу, що большевицька промисловість 8 років «жила тим, що одержала від буржуазії» («Правда», 10. 111. 26 р.) «Але вже з року 26-го», казав Риков, «ми зможемо поширювати промисловість тільки шляхом перебудовування, технічного поліпшення і будування нових фабрик і заводів».

Чи є гроші на цю справу? Сумніваємось і не по малу. Адже-ж тільки «в 1924-25 р.р. більшість галузей промисловости перестала проїдати свої основні капітали». («Эконом. Обозрение». 1925. XII. стр. 121).

Народне господарство величезної країни вимагає негайних заходів для того, щоб вийти з нужди і біди. А тим часом це господарство попалося в руки тим людям, які не вміють, і не можуть ним керувати инакше, як тільки, «проїдаючи капітали». Не диво, що в самій комуністичній партії з'явилося розуміння, що так далі не можна жити. З цього виросла так звана «нова опозиція». (НОП).

Офіційний теоретик комуністичної партії Бухарін в своїй промові,

вміщеній у «Правді» з 3.VIII. 1926 р., наводить кілька головних тез комуністичної опозиції. Нова опозиція доказує, що в С.С.С.Р. де далі, то все більше та більше йде а г р а р и з а ц і я н а р о д н ь о г о г о с п о д а р с т в а . Це значить, що відроджується і росте селянське господарство, за яким не поспіває промисловість державного капіталізму. Для комуністичного експерименту большевицька спозиція в цьому факті бачить чималу загрозу, бо аграризація означає перемогу приватньо-власницького господарства. Друга загроза «комунізму» росте в приватньому капіталі. В цілому С.С.С.Р. є 323.855 приватньо-капіталістичних підприємств. Ці підприємства, за підрахунком совітської статистики, дали за останній рік прибутку від 400 до 600 мільйонів карб. В цих обставинах совітська влада мусить ще пускати віжки капіталістам, бо апарат приватного промислу і торгівлі дуже потрібний для «командних висот». Бухарін зазначає, що «найбільше зміцнення приватного капіталу із усіх областей нашого Союзу помічається в Україні».

Нова опозиція невдоволена результатами виборів до рад, які дали перевагу безпартійному селянству і витіснили монополію комуністів по селах і горсдах. Опозиція всю вину за зріст приватного капіталу та за політичний успіх селянства складає на керівництво партії. Можна думати, що Бухарін змягчує трохи опозиційну критику сучасного ладу в совітській республіці, коли переказує її думки своїми словами, але досить і цього, щоб рішати, як далеко пішли чвари в компартії. Опозиція стоїть на погляді про «майже повне переродження (буржуазне. Д. Г.) наших господарських органів, про їх майже цілковите відірвання від мас»... Далі опозиція вважає, що совітська держава де-далі дужче зв'язується з новими капіталістами та з куркулями. Опозиція твердить давно відому істину, що «державна промисловість уже переродилася, вона представляє собою не промисловість робітничої класи». Коли одні члени опозиції не хотять визнавати за соціалізм ті державні підприємства, які чомусь називаються «соціалістичною промисловістю» в С.С.С.Р., то інші йдуть ще далі. Наприклад, Троцький доводить, що так звана совітська влада має «далеко не пролетарський характер». На думку опозиціонерів державою С.С.С.Р. керує «цілком перероджена (на буржуазний лад. Д. Г.) каста».

До яких же висновків приходять нова опозиція? Що пропонує вона для загоєння тих виразок, які так густо висипали на тілі совітської республіки?

Треба зазначити, що опозиція не має одностайних поглядів щодо направи того лиха, яке вона бачить у сучасному курсі комуністичної партії. Одні члени опозиції стоять на ультра-лівому крилі. Вони хотіли б ліквідувати нову економічну політику і вернутися до «чистого воєнного комунізму». Вони хотіли б знову взяти в лещата селянство, щоб дядько не «брикав», не виявляв політичної активності. Наскільки жахаються селянської сили комуністичні опозиціоністи видно з заяви Бухаріна, який зазначив у своїй цитованій промові, що для утихомирення селянства Зінов'єв, теперішній член опозиції, проектував видавати селянську безпартійну газету, а другий опозиціоніст Сокольников

пропонував навіть легалізувати партії соціально-демократів та соціалістів-революціонерів. Опозиція не вдоволена тим, що селянство вичунало після голодних років і для зменшення активності села пропонує... набавити ціни на крам. Таким чином, думається, у селян менше буде грошей, які підуть у державну промисловість.

Друга частина спозиції теж не настрєнена прихильно до селянства. Річ у тім, що пануючий в комуністичній партії напрям доказує, що соціалізм може бути здійснений в С.С.С.Р. і без всесвітньої революції. Проти цього погляду виступають Троцький, Зінов'єв, Крупська та інші світила радянського Олимпу.

Але друга (права) течія спозиції вважає, що треба розпрощатися з комуністичними ілюзіями в С.С.С.Р., треба закинути теж і ідею всесвітньої революції. Виразник цієї течії Медведєв доводить, що в селянській країні соціалізм не має шансів на успіх. Не маючи надій на світову революцію, він пропонує ліквідувати комуністичний інтернаціонал, а державну промисловість заарендувати капіталістам. Комінтерн, на думку Медведєва, це «зграя дрібнобуржуазної челяді, яка живе на російські гроші». Критика Медведєва правильно оцінює безсилля комуністичної партії переробити приватно-власницьку економіку С.С.С.Р. на соціалістичну. Ультра-ліві комуністи так не думають. Вони обвинувачують Сталіна та інших керівників партії за «націоналізм», який виявляється в тому, що вони не дають комінтернові грошей стільки як раніше. Але й права і ліва частина спозиції сходяться в одному. Вони, як казав Бухарін, «не вірять в пролетарську природу нашої влади».

Чи вірять у свою «пролетарську природу» пануюча в партії течія — Сталін, Бухарін, наш «земляк», Петровський та інші дрібніші божки?

Думаємо, що не вірять, але роблять *la bonne mine au mauvais jeu*.

Це ж Бухарін кинув був селянам і новий «совітській буржуазії» крилате слово — «багатійте!»

Коли між опозицією ми бачимо найвидатніших теоретиків комуністичної партії, які клись разом з Леніним організовували цю партію і вели її до перемоги, то в пануючій тепер течії теоретиків майже не видно. Це все люде з міцними ліктями, які досбралися до влади, міцно за неї тримаються і яким байдужісенько, чи є хоч якесь теоретичне виправдання для їхнього панування. Вони називають свою економіку «капіталізм плюс соціалізм» голосно проповідують комуністичну всюду, а самі нишком пспивають капіталістичну гсрілку...

Ця група має в своїм складу всіх практиків нового режиму, отих «червоних директорів», «червоних командирів» і т.д., словом виразників того нового, по суті буржуазного суспільства, яке вирросло на руїнах царської Росії. Ці практики, неймучи віри всяким новим експериментам, вороже до них ставлячися, повинні ненавидіти теоретиків, які гризуться за цитати з Маркса та Леніна і цими цитатами хочуть перевернути світ. Більшість ВКП хоче спокою і «порядку», вигідного для безборонного збогачування. Тому то ці практики не хочуть дуже сваритися з селянством, ладнають з новою буржуазією. Разом з тим вони натискають на робітництво, іменем якого провадиться диктатура,

словом здійснюють свою програму, програму буржуазії, поки що по комуністичному замаскованої.

Коли взяти на увагу, що компартія складається з величезної маси державних урядовців, бюрократів, то ми цілком зрозуміємо, чому нова опозиція не знайшла собі відгуку в партії, так що провідники опозиції опинилися в партії в стані «генералів без армії». Переживши одну утопію, ці люде не так легко підуть на другу. Вони оплесками зустрічають слова Бухаріна на адресу опозиції: «ми будемо боротися з вами безпощадно».

Ще не чути про розстріли опозиціоністів, але чути вже про адміністративні кари. Опозиція «теоретиків» промахнулася. Вона, як той анекдотичний персонаж «замість ура—караул кричал». Опозиція нічого конкретного не може дати масам. Правда, Зінов'єв обіцяв завести «рівність», але «питайся у цигана віри». У теоретиків із опозиції немає єдності. Ще рік тому назад Зінов'єв розповідав, що «роздвоєння в партії неминуче викличе негайне роздвоєння всього державного апарату». Це було тоді, коли треба було заткнути рота Троцькому. А тепер сам Зінов'єв вимагає для своєї групи — «свободи діяльності і пропаганди в межах партії». Немає найелементарнішої послідовності, є лише гоґентотська мораль.

Але чи виведе пануюча течія (Сталін-Бухарін) совітську державу на спасений шлях? Поки комуністичні ватажки б'ються між собою за букву лєнінської езапґелії, перед масами впливають у всій наготі плани і наміри обох груп. Виявляється ідейний упадок комуністичної партії, яка не знає, кудю йти. Сам Сталін нагадує старого Булянже, який казав, що він не знає, куди йти, але йде туди рішуче.

Історик Фереро в своїй книзі про руїну античної цивілізації зазначає, що «принцип авторитету є покутній камінь цивілізації». Перед нашими очима іде розвінчування героїв большевицької революції, — Троцького, Зінов'єва, Каменєва і других. Проти них і про них друкуються в большевицьких газетах такі статті, після яких їм уже не стати на котурни. Можна бути певним, що й опозиція, з свого боку, не дарує противникам, бо знає де-що про Сталіна й К-о такого, про що він сам хотів би забути. Опозиція вимагає для себе «демократії в партії». Але ця вимога стократно луною розлягається по тюрмі народів: «демократії і волі для всіх». Ця боротьба за демократію не буде легка. Адже ж ті елементи комуністичної партії, які буржуазно «переродилися», настроєні зовсім не демократично. Культ сили, призирство до широких мас, одурених большевизмом, — це характеризує їхню ідеологію. Той самий настрій панує серед совітської бюрократії, яка переконалася в правильності слів італійця Кавура, що «з станом облоги кожен осел може керувати державою». Треба тому собі ясно уявляти справу: навіть коли упадуть большевики, може зостатися «совітська система» з своїм цензовим укороченим виборчим правом. Тільки тепер большевики позбавляють «нетрудящих» (фактично всіх, хто їм неприємний) виборчого права, а тоді нова буржуазія постарается обмежити політичні права робітників і селян.

В полеміці з опозицією мусіли взяти голос і комуністи України.

КПБУ, апарат колоніального визиску з боку Москви, протягом революції значно порозумнішала. Вся історія успіхів більшовицької ідеології на Україні зв'язана з химерною ідеєю «всесвітньої революції». Робітництво України жило в кращих умовах, як російський пролетаріят, і тому тут не було такого впливу більшовицьких ідей, як у Росії. Теж відноситься і до селянства, яке було і є значно індивідуалістичніше, ніж «сплошная жизнь» (вираз Г. Успенського) московського селянства.

Коли вибухла революція в Німеччині та в Австрії, то і на Україні з'явилися більшовики, які хоч і не вірили в «комунізм» на Україні, але надіялися, що більшовицька Європа, «прийде й поможе» завести соціалізм і у нас. Ці надії пішли тепер з вітром. Та сама КПБУ, яка за життя Леніна стояла на лівім крилі комунізму, тепер значно поправила. Вона бліється нових експериментів, вона чує де-далі зростаючу ворожнечу до себе з боку українських мас.

На Україні, як свідчить Бухарін, процес відродження капіталізму пішов найдалі. В зв'язку з цим стоїть уміркована опозиція «комуністів України», які численними нитками зв'язані з торгово-промисловою верствою України. Гасло «багатійте» було з захопленням прийняте комуністами України, його не раз у статтях і промовах проповідували і Петровський, і Чубарь. КПБУ — це партія, яка складається в значній мірі з «містечкового елемента», то й зрозуміло, що їй до серця припав новий курс — «багатійте».

Отже, не випадково, що КПБУ стоїть горсю за Сталіна і нехтує опозицією з її нахилом до воєнного комунізму. Коли і єсть співчуваючі в КПБУ, то це ті елементи, які стоять на погляді Медведева — ліквідувати всякий «комунізм» і шабаш!

Один момент в сучасній опозиції КПБУ виділяє її між іншими організаціями ВКП, — це відношення до селянства. Всесоюзна компартія ухвалила лінію Сталіна, що до розширення прав селянства в совітах. Але з цим тяжко примиритися «комуністам» України, які були й є на Україні протиселянською партією par excellence. «Мужик» налягає на компартію, вимагає собі прав. Налякані останніми перевиборами до совітів «наші» комуністи вживають заходів для розбиття селянського протибільшовицького фронту. Ось чому ще й досі на Україні ідуть розмови про «незаможних селян», яких партія нацьковує на «куркулів». Бо селянська опозиція на Україні страшна всім комуністам України безрізницьі напрямів. Український народ, більшість якого складає селянство, в першу чергу вимагає: «окупантів» геть з України!

Центральний Комітет КПБУ, який недавно засідав у Харкові, приєднуючись до «практиків» компартії на чолі з Сталіним, одночасово визнав поширення виборчих прав українського селянства «помилкою, що суперечить совітській конституції». Тут закопано ссбаку!

Окупаційна влада в селянськім питанні показує своє дійсне обличчя. Ми певні, що українське селянство і весь український народ належно оцінить цю заяву більшовицької партії і зробить відповідні висновки.

Ці дискусії в компартії для нас українців, ~~ми~~ — значіння. Ми не можемо звязувати свого визволення з перемогою тої чи іншої течії в компартії. І «теоретики» і «практики» дивляться на Україну хижацькими очима, як на «всесоюзну житницю», «кочегарку», «сахарницю» і т.п. Нам байдуже, з якою програмою хотітиме панувати на Україні російська влада. Ми знаємо одно: кожна з них кінчить ви-могю: — «дай»ш хлеба!»

Будемо на сторожі. На наших очах підгниває корінь комуністичної диктатури. Треба, щоб наступники большевиків зустріли перед собою залізну стіну українського народу, який хоче і може бути паном у своїй хаті.

Д. Г.

Г Н І В А Ю Т Ь С Я.

Єсть два світогляди, як два різні світи. Один — український, що визнає за українським народом довгий час поневолення, право на самостійне життя — культурне та політично-державне. Другий — московський, що з становища нарсду — уярмителя, визнаючи принципіально право кожного народу на національно-державне самовизначення, не хоче послідовно визнати цієї засади що-до нарсду українського та зрікатися традиційного його поневолення. Погладити ці два погляди в компромісовому рішенні — неможливо, бо з одного боку завжди будуть виявлятися загально-людські, властиві кожному народові, стремління до повної національної свободи, аж до форм державних, а з другого — завжди будуть давати себе знати традиційні почуття колишнього кріпацького володіння, що намагатимуться приборкати ті засадничі, загально-людські свободолюбні стремління. Цілком очевидно, що вихід звідси тільки один: дати спокій один одному та жити окремо, поки не вивітриться психологія кріпацьких замахів з одного боку та болючого упередження з другого, а реальні обставини не приведуть до зовсім добросусідського порозуміння.

Такі міркування повстають мимоволі, коли доводиться наражатися на випадки з боку московської інтелігенції на адресу українства. В добрі старі часи ті випадки здебільшого мали характер добродушного блягузкання на адресу «хохлов» та «хохликов» з приводу їх вдачі, мови, пісні, гопака, вареників, горілки і т. ин. — аксесуарів «малоросійського» побуту. Класичний приклад того блягузкання подав один з корифеїв російської літератури у відомому пігасовському mot — «граю, воропаю». Але таке добродушно-іроничне трактування «хохлов і хохлушек» поволі мінялося в міру того, як український національний рух набірав сили та виявляв претензії на якесь ширше людське право для поневоленої нації. Відповідно тому в старому блягузканні на «хохлацьку» адресу появляються нові ноти — ноти злісливого сбурення з приводу тих претензій. Високий культурний рівень колишньої російської преси довго здержував ті зоологічні інстинкти в межах простого глумування, але що-далі й саме на цій точці — спеціально україн-

ській — почали забуватися обов'язкові засади літературної пристойності і навіть розтинався досить незвичайний у поступовій російській пресі поклик «к городовому». Класичний приклад такого патріотичного поводження подав, тоді ще поступовець, П. Струве в одному з кращих російських місячників («Русская Мысль»), закликаючи псборювати українство «без двусмысленностей и псблажек». А на нашій пам'яті дуже свіжі ще факти «махрового» українофобського поступовання як революційної (керенщина), так і реакційної (денікинщина) течій московських, коли вони мали силу фактичної влади.

Все йде, все минає. І нас, і росіїв колишньої влади російської — чорних, білих, рожевих — одна доля врятувала та звела, як по стихійній катастрофі, на одному спасенному острові еміграційному. Натуралісти свідчать, що й хижі звірі, врятувавшись на якомусь горбку під час повіді, розуміють спільність своєї долі з долею інших істот, що разом врятувалися від стихійного лиха, і здержують на тій час свої хижі інстинкти. Але ця альтруїстична сторона зоологічної психології не дійсна для московської еміграції, що й на спільному еміграційному острові буйно виявляє зовсім не кращі сторони зоологічної натури людини і саме як раз на тсчці українській. Хто стежить за російською пресою всіх напрямків, тсй мало не щодня наражається на прояви перманентно-злісливого почуття з приводу тих фактів сучасного українського життя, що ними фіксується зріст української національної сили.

З усіх таких прикладів спинюся — може навіть не на найхарактернішому, — на фельєтоні Діонео «Славянское Обсрѣніе» в ч. 1966 «Послѣднихъ Новостей»; ця стаття звертає на себе увагу тим, що, поперше, появилася в органі, на чолі якого стоїть людина, яку ми поважати звикли, по-друге, що автор статті (псевдоним не раз було розкрито) — людина з певним революційним минулим, давній співробітник видатнішого російського журналу, і сам належить з похсдження до нації, що історично зазнавала тяжких ударів як раз від проявів зоологічної нстерпимости людства.

В англійському виданні «The Slavonic Review», видруковано статтю Романа Стоцького «Симон Петлюра», де подається характеристика національно-державної діяльності українського патріота. От з приводу тої статті п. Діонео з надзвичайним запалом накидається і на автора Романа Стоцького, і на об'єкт його статті Симона Петлюру, а при тій нагоді, само ссбою, старим російським звичаєм танцю «од грубки», на «безсбразный волапюкъ галиційскихъ интеллигентовъ»; але за всім тим націоналістичним запалом російського публіциста наочно витикається якесь первісне почуття ненависти до українства.

«Авторъ не хочетъ знать, — каже п. Діонео, — что первое, что съ своей стороны сдѣлала русская интеллигенція, когда смогла, это — признала права украинскаго народа на культурное самоопредѣленіе. Я напoмню читателямъ статью Добролюбова о Шевченко и еще болѣе рѣшительныя статьи Чернышевскаго о правахъ малорусскаго языка».

Ми могли б нагадати п. Діонео і більше таких фактів шляхотного виступу представників російського громадянства в оборону порушеного

національного права українського народу (досить нагадати про думські виступи редактора тої газети, де п. Діонео статтю свою друкує). Але й найподробніший перелік всіх таких виступів не усуває того факту, що всі вони були лише поодинокими винятками на загальному фоні надзвичайної байдужості російської інтелігенції до того нечуваного знущення, якому підлягало в Росії все українське. Коли зважити усю жахливу міру української безправності, то, навпаки, треба дивуватися просто цинічній байдужості російської інтелігенції до такого характеру фактів, що на іншому, не національно-українському, полі викликали б щирий і гарячий протест з її боку. А коли вже вдаватися до історичних справок, то, хронологічно беручи, можна завважити п. Діонео на брутальний, поруч з Добролюбовим і Чернишевським, виступ з боку першорядного корифея російської критики, «власителя дум», В. Белінського — проти Шевченка та взагалі проти права «мужичої» української мови на літературне вживання.

Але ж характерно, що п. Діонео знає чи хоче знати лише про згадані два факти, зв'язані з іменами Добролюбова (проста собі журнальна рецензія на «Ксбзаря» та Чернишевського не «рѣшительныя статьи», а одна, дійсно хороша, стаття). І коли в попередньому ми бачили в його словах нехай просте незнання історії московсько-українських відносин, то в дальшому бачимо вже щось значно більше, що викликає почуття не лише здивування, але й щирої огиди до літературних способів російського публіциста.

«А первое, что сдѣлалъ Петлюра, — продовжує він, — когда очутился у власти, это сжегъ русскія газеты и книги и началъ настоящее нероновское гоненіе на русскую культуру- ту самую культуру, которая нѣкогда встрѣтила привѣтомъ Г. Г. Шевченко, потомъ защищала молодую, незрѣлую украинскую культуру».

Де, коли і як Петлюра «сжегъ» не просто «жегъ», а навіть «сжегъ русскія газеты и книги и началъ настоящее нероновское гоненіе на русскую культуру»? — Це — чистісенька неправда, навіть більше — наклеп так само нечесний, як і кривава байка про участь С. Петлюри в жидівських погромах, та, очевидно, вигаданий в генезі з цією останньою байкою. Окрилені українофобією суб'єкти типу Діонео не мають і не можуть дати ф а к т і в, але злість проти українства затуманює їм не тільки чуття, але й мозок, бо звичайно такий розважливий у своїх висловах п. Діонео не спиняється тут перед ганебним, з погляду не лише літературної етики, вчинком неоправданого наклепу, коли йому ходить саме про те, щоб оганьбити українських діячів та тим самим увесь рух український.*)

В цьому дрібному факті літературної непристойности, як у краплі води, відбивається вся психологія національного кріпацтва, якою

*) П. Діонео, мабуть, чув дзвін — про те, що денікинці, коли увійшли в Київ, то «первое», що зробили, — спалили більш сотні назв українських книжок, в значній часті ще до-революційного видання; але, захоплений непоборимим почуттям, ставить він цей факт на карб найбільш зненавидженого представника ненавистної самостійности української.

так густо пересичена російська та зросійщена інтелігенція, що воліла б до віку держати своїх національних кріпаків у неволі й тяжко сбу-рюється, коли ті кріпаки і собі захотіли по людському на волі жити.

У які нетри тенденційности заводить та нездорова психологія, свідчать дальші уступи статті п. Діонео.

«Большевики дали возможность теперь украинцамъ творить, что хотятъ, надъ русской культурой. («Коверзovati», какъ говорятъ украинцы). И гонимой жертвой является не только русскій языкъ».

Перш за все надзвичайно влучне оте протиставлення: «большевики» та «украинцы». З удаваною наївністю п. Діонео, який, очевидно, дсбре розуміє ріжницю між «большевиками» та «русскими» взагалі, в умовах большевицької дійсности, зовсім не хоче зрозуміти того, коли мова йде про «большевиків» та «українців», і тим складає відповідальність за большевицькі вчинки на українців взагалі. Дві ріжні мірки, що впливають з певної тенденційної психології — психології національного шовінізму.

Але, знов таки, важні не міркування й сцінки п. Діонео, а самі факти. Де ж ті факти, які свідчили б, що українці можуть тепер «коверзувати» над московською культурою? Їх п. Діонео так само не псдає а проте роздвигає межі того коверзування дуже широко, коли каже, що «гонимсй жертвой является не только русскій языкъ». Отже єсть ще багато інших «гонимыхъ жертвъ», крім самої московської мови; але трудно говорити про те, що не називається, — до таких таємничих фігур, звичайно, вдаються, коли нема чого казати. Доводиться сбмежитися самим лише «русскимъ языкомъ».

Яким чином московська мова на Україні стала «гонимой жертвсй»? В емігрантській російській пресі мало не що-дня з більшим чи меншим обуренням подаються звістки про успіхи т. зв. українізації на Україні. Самий термін «українізація» мусів би здаватися дивним, бо що говорити про українізацію там і того, де і що мусить бути по природі українським, Але ж, бачте, Україна — то Росія, і тут, на московську думку, мусить старим способом продовжуватися диктатура не лише московської влади, але й культури, і в першу чергу московської мови. Що-до цієї точки «русскіе» люде і в Большевії і пс-за її межами настрєні сднаково, і їх глибоко обурює, як найбільша несправедливість, те, -мабуть, єдине раціональне вимагання большевицьке, щоб в адміністрації та в школі на Україні вживалася національна мова місцевої людности. І хоч як поблажливо ставляться большевики до порушень цієї свсеї вимоги (бо й там чинні елементи — «русскіе» всіх релігійних конфесій), хоч як одволікають вони терміни фактичного переведення законів про мову, а все ж повинні, для українського ока, хоч час сд часу прикладати бодай у мінімальній мірі силу того закону до чужинецького елемента в українській адміністрації. От тоді й починають кричати «пробі» покривджені «русскіе» в Большевії та в тон їм одгукуються «русскіе» на еміграції.

В СССР інтересну виставу на цей сюжет давано на останніх двох з'їздах ВЦИК-а, коли з ініціативи Ларіна (Лур'є) на голову большевицького уряду України густо сипалися ті самі обвинувачення в «коверзуванні» над московською мовою, що їх тут в загальній формі повторює

п. Діонео. Обвинувачення ті зводилися останнім разом до того, що уряд УРСР вимагав обзв'язковсї, по установах, персдлати свого урядового органу (як це практикується і на території сусідськї РСФСР), — але як український сфіціоз видається мовсю українськсю, то це не подобалсся «русским» большевикам в українськїй адміністрації.

Отц: власне й єсть оте «коверзування» над московськсю мовсю та ще над чимсь, про що п. Діонео чомусь скромно промовчує. І можна було б дивуватися, коли б ми не звикли до того, як може старий революціонер так «коверзувати» над природною засадою національного права, коли не тільки сдкидає право українського народу на національну мову на свсїй землі, але навіть вважає таке законне право за «коверзування» над московськсю мовсю, що стає наче б то якоюсь тут «гонимою жертвою».

І ця націоналістична нетерпимість московська пробує прикритися фігювим листочком щирого співчуття до українськї мови, над кривдами якої російський публіцист проливає крокодилові сльози.

«Украинскому народу навязывают не то, что онъ понимаетъ, т.е. не мелодичный, красивый языкъ Котляревскаго, Квітки, Шевченко и Кулиша, словомъ не живой языкъ, а безобразный волапюкъ галиційскихъ интеллигентовъ, Котляревскій когда то ядовито острилъ надъ первыми попытками писать украинскія комедіи: «що говорили, то трудно розбірати, бо дуже поперевертани слова», рассказываетъ Петро о пьесѣ, которую видѣлъ въ Полтавѣ. Что бы сказалъ теперь Котляревскій, если бы ему поднесли современное произведение на галиційско-самостійномъ волапюкѣ, въ которомъ слова сочинены нарочно такъ, чтобы не были похожи на русскія?»

Як бачимо гарячу сброну чистоти «мелодичного, красивого» українського языка сд наступу «безобразного в о л а п ю к а (підкреслення п. Діонео. О. Л.) галицкихъ интеллигентовъ» шито білими нитками, і походить вона з джерела досить сумнівного: сучасну українську літературну мову п. Діонео вважає (який авторитет філології!) за «безобразний волапюкъ» тому власне, що в сьому останньому «слова сочинены нарочно такъ, чтобы не были похожи на русскія». Очевидно, на смак російського публіциста, найкращою українськсю мовсю була б, перефразуючи його речення, така, коли б у ній були «слова сочинены (!) такъ, чтобы были похожи на русскія». О, бідна українська мова, — хто лише не охочий «коверзувати» над тобою! А проте — все ж існуєш, виконуєш свої національні функції та розвиваєшся, хоч проти волі твоїх ворогів та непроханих друзів твої «слова сочинены нарочно такъ, чтобы не были похожи на русскія».

Це дуже подобається п. Діонео, бо, як стверджує він,

«Эти оба народа во многихъ деревняхъ и почти во в с ѣ х ѣ городахъ давно уже сплелись въ дружескихъ объятіяхъ, переженились и культурно заимствовали другъ у друга, что могли...» А між тим, «теперь, по увѣренію Романа Стоцкаго, историческимъ попутчикомъ украинца является не русскій, а полякъ».

В цьому порушенню старого доброго ладу, коли український народ знемагав в обіймах гніту та визискування, і криється причина такого

незадоволення з боку п. Діонео — і автором статті Романом Стоцьким, і «безобразним волапюком», а найбільше — Симоном Петлюрою. Бо, бачте.

«Авторъ видить въ Петлюрѣ титаническаго борца, желавшаго освободить Украину отъ русскихъ... Всѣ политическіе расчеты Петлюры, построены были на убѣжденіи, что Москва, будь то бѣлая или красная, является врагомъ національной идеи на Востокѣ. Онъ желалъ соединить двухъ главныхъ представителей этого убѣжденія въ Восточной Европѣ — Польшу и Украину, чтобы создать необходимый базисъ изъ всѣхъ національностей противъ Красной Москвы. Въ этотъ союзъ должны были войти — говоритъ г. Стоцькій — всѣ отъ Финляндіи, Эстоніи, Латвіи и Бѣлоруссіи до Грузіи, Азербейджана и Арменіи.

Всі сімдесят сім гріхів провідника українського руху так вплинули на російського революціонера, прихильника єдиної Росії, з єдиним «руськимъ языкомъ» на всьому її колишньому просторі, що в своїй безоглядній нехоті до українського незалежницького руху він не спинається і перед ганебним наклепом, щоб очернити пам'ять українського патріота.

П. Діонео висловлює наприкінці, що «руській совершенно не согласится съ постановкой украинскаго вопроса въ статьѣ о Петлюрѣ». Знаючи заборчі замаху російські, навіть революційних елементів, нема тут чому дивуватися. Але, очевидно, з другого боку, що й українець ніяк не погодиться з таким вирішенням української справи як це ставлять русифікатори різних гатунків. Це лиш зайвий раз доводить, що «старый споръ славянъ между собою» (до якого пристають і поросійщені елементи) як досі, так і надалі вирішатиметься не шляхом академічних змагань, а ще менше через жонглювання вигаданими фальшованими пактами.

О. Лотоцький.

АНОНІМИ ТА ПСЕВДОНІМИ.

Трагічна смерть Головного Отамана стрепенула цілою українською еміграцією і з різних сторін озвалися до громадянства організовані громади, висловлюючи свою думку з приводу трагічної події та вносячи спокій та лад у схвильоване емігрантське море. Ми знайомили нашого читача з де-якими з тих відозв як теперішнім Урядом нашим даними, так із відозвами та резолюціями різних наших політичних партій. Але крім цих відозв маємо ще дві, яких друкувати і тим популяризувати — не збираємося. Та свою думку з приводу них все ж висловити хочемо.

Першою з таких відозв, що наспіла до нашої редакції, є відозва від нікому досі невідомого гурту людей, що носить назву «Легія Українських Націоналістів». І часом свого виходу, і змістом своїм вона ніяк не зв'язана з останніми подіями, але все ж її появлення остільки характерне для самого нашого сучасного життя, що обминути її мовчанкою — шкода. Ні місця осідку цієї організації, ні прізвищ осіб,

що творять осередок її, ні яких то було інших вказівок що — до самої організації,—ми не маємо: їх відозва не подає. Хіба лиш за значення дрібними літерами вже цілком не анонімної установи в Празі чеській, а саме Legiografie, Vrsovice 665, дозволяє припускати якесь ідейне або фактичне споріднення цієї української «Legii» з «Легіями» чеських націоналістів з доби світової війни. Але повторимо, це тільки здогад, і «Легію Українських Націоналістів» мусимо трактувати, як якусь організацію анонімну. Не звертаючи вже уваги на неохайність видання, на цілковитий брак коректи, все-ж не можна проминути без уваги ту страшну безграмотність українську, яку ми тут бачимо. Але по за українською безграмотністю презирає і загально людська. Що значать такі речі, як «спільні інтереси Ваших прадідів боротьби за соборність України», що значать «високоурядовницькі тенденції», «споплегливість українського загалу перед поляками», «цільність державних тенденцій», — що це таке? Чи це неуміння висловити свої думки українською мовою, чи просто неуміння висловити свої думки, чи це нарешті взагалі неуміння мислити?

Але по-при це все — який же в цій відозві зміст? Зміст дуже простий і дуже яскравий. Всі наші дотеперішні політичні та класові організації — зрадники нашого народу. А в кращому разі вузькі егоїсти, з якими нічого спільними силами не зробиш. Всіх їх треба викинути з обрахунку, коли хочеш будувати «Соборну Українську Державу». Тому й зрозумілий такий вислів — «А через це, єдиною можливою формою державного ладу, на початку в нинішніх умовах, може бути лише диктатура груп організованих українських патріотів-націоналістів, посідаючих державницькі тенденції, що має здійснюватись в особі того національного вождя, який з'організує та завершить визволення Українського народу». А ще далі читаємо — «Верховна влада України, в своїй чинности керується законами ухваленими представниками організованих національно-державних груп». І от коли все це буде зроблено, коли всі настроєні співзвучно авторам цієї відозви українські громадяне об'єднуються, — справа соборної й сувереної України буде забезпечена. Все тут маємо. Від большевиків — диктатуру груп, від фашизму — національного вождя, що цю диктатуру здійснюватиме, за малим зупинка — нема тільки цього вождя. Бо С. Петлюра—це «проводирь доведший вас до Польських таборів». Скоропадський теж відкидається, бо «Політична акція Берлінського центру до сього часу посідає неясности характеру національного» (натяк на федерацію з Московщиною), а що вже казати про всіх інших...

Значно яснішою видається справа для «УНАКОТО» та «Всеукраїнської Національної Повстанчої Козацької Ради», які універсалом своїм, виданим вже після смерти Головного Отамана С. Петлюри, «до Українського козацького народу на Україні та по за нею сущого» благовістять велику подію. Ними, бачите, цими двома організаціями, знайдено шлях до визволення та відбудування «Великодержавної Самостійної України». Що це за шлях так і лишається нам невідомим. Відомо тільки, що це є той шлях «який показав нам (цим двом органі-

заціям) Генеральний Писар України Іван Полтавець-Остряниця». Тому й цілком зрозуміла та величезна нагорода, яку ці дві організації дають Генеральному Писареві України. Ось як про це вони самі говорять: «в наслідок вищесказаного оголошуємо ми українське козацтво вільними голосами — його Генерального Писаря Івана Полтавця-Остряницю гетьманом і національним вождем усієї України сьох боків Дніпра та військ козацьких і запорожських». Все було б добре і можна навіть було б радіти тому, що знайдено шлях і що маємо нарешті загальнопризнаного вождя, але тільки дуже шкода, що й ці дві організації — і УНАКОТО і Всеукраїнська Нац. Повст. Козацька Рада не менш анонімні, як і Легія, про яку оце була річ і нічого до авторитетності їхньої не додають нікому не відомі, не названі в універсалі кошові отамани, ні кількість тих кошів (польський, болгарський, німецький, мароканський, гуцульський та зелено-клинський). З успіхом можна б було додати до них сотні подібних підписів, «позакладавши» коші в кожній з європейських та по-за європейських держав. Можна було б говорити не тільки в «імені сорокатисячного організованого козацтва» та в «імені двіста тисяч активних членів»; з неменшим успіхом можна було б поприписувати до кожного з цих чисел по 6 або 8 ноликів. Навіщо така скромність? Однаково ж ніхто цього перевіряти не зможе і не схоче., бо й перевіряти нема чого: порожнє місце.

Порожня це комедія, яка тільки ще раз доводить, що геніяльний земляк наш М. Гоголь хоч і писав російською мовою та глибоко коріннями своєї творчості сидів в українському ґрунті і здебільшого виводив в своїх творах наших таки замляків. Безсмертний Хлестаков з його тридцятьма тисячами кур'єрів не вмер. Хіба ж це не він оживається з Мюнхену? Коли ж ні, то в кожному разі його близький родич і прямий нащадок.

Минулого ще року, як тільки хлібороби-державники оголосили Павла Скоропадського, колишнього гетьмана, що від влади своєї відрікся на користь Директорії УНР, дідичним гетьманом України, — громадянство наше реагувало на цю подію. Оскільки коло П. Скоропадського стоять відомі і поважні громадські наші діячі, то ж не можна було не звернутися до них з словом поради, з словом застереження. І тоді п. Сохвинець в «Українському Віснику» (збірник II. Жовтень 1925 р.) в статті «Дідичний гетьман» писав: «і коли панам хліборобам дорога стара українська традиція гетьманів, то нехай же вони нею не зловживають і не сприяють перетворенню її в оперетку, коли трохи не кожне німецьке місто буде вітати не тільки російського імператора, але й свого українського дідичного гетьмана». Ці слова, як бачимо, на жаль були пророцтвом. Ми, дійсно, бачимо оперетку. За гетьманом П. Скоропадським — Берлінським, на сцену виходить гетьман Іван Полтавець-Остряниця-Мюнхеньський. *Vivat sequens!*

А хто далі?

Коли згадати, що цього універсала писано не тільки для українських громадян, але й для «сусідів» та «інших світових держав» і що цей універсал знайшов собі відгук на сторінках де-яких газет, хоч і не в світових державах (в Чехії), то варто до цього універсалу ближче придивитись.

Великий аркуш паперу. На горі символічний малюнок, під яким підписано «герб усієї України». Погруддя юнака — очевидно архистратига Михаїла, нижче щит із тризубом, а по його боках два геральдичних леви. І це все на тлі величезного сдноголового пруського орла, голову якого затулено погруддям юнака, а ноги й зовсім відрізано. Символічний цей пруський орел. Тим більше, що не одного його брав Полтавець-Остряниця — з арсеналу німецької реакції. Згадаймо хоч би гакенкрейцеровський знак — (свастика — знак німецьких антисемитських організацій), яким оздоблював він свого Мюнхенського «Українського Козака».

Ніде правди діти — «УНАКОТО» своїм універсалом, хоч і писаним доброю українською мовою і, загалом кажучи, грамотно, робить враження якоїсь непевної політичної авантюри, в якій трудно шукати якогось ідейного змісту. І коли й різниться воно від Легії Українських Націоналістів, то тільки тим, що своєю акцією підпірає мало відому серед українського громадянства особу, псевдонім якої «Генеральний Писар Іван Полтавець-Остряниця». За часів німецької окупації, при дворі посаженого Айхгорном Гетьмана виконував обов'язки чи гетьманського секретаря чи його ад'ютанта, добродій що носив ім'я Полтавця і з'являвся в бутафорському козацькому одязі, з каламарем за поясом в гетьманському почоті. І околи це дійсно та сама особа, то чому, посягаючи на лаври свого пана, прибрала вона складний такий псевдонім. І чому з п. Полтавця став Полтавець-Остряниця? Але Бог з ним. Досить глянути на портрет, уміщений посередині тексту універсалу, і він сам говорить за себе... Багато висунула наша революція таких бутафорних українців, які по-за тим нічого більшого не мали.

У «Легії» хоч молодечий запал чувається і по-за занадто вільним тоном, що треба пояснити, очевидно, невеликою вихованістю, всеж чувається якісь щирі ідейні шукання, але тут в універсалі «УНАКОТО» проглядає гола безмежна незлічима — *mania grandiosa*.

Ів. Годорожій.

ЛИСТИ З УКРАЇНИ.

Лист із Харкова.

Я добре розумію, що вам дуже хочеться знати все про наше тутешнє життя. Що хочете ви знати зміст цього життя, а не ту викривлену «радянську» форму, в яку його заковано. Отже, розуміючи це, постараюсь перекласти де-що з того, чим живемо ми, українські інтелігенти, в цей час історичного іспиту для нашої нації. Я вважаю, що ми переживаємо надзвичайно цікаві часи.

Примусовий «політизм» і «безпартійність» нашої інтелігенції поставили її ближче до конкретної роботи. Ви знаєте, що в історії бувають так звані органічні періоди, часи повільного набірання сил, в протилежність моментам критичним. Мені здається, що Україна якраз перебуває органічну добу. Все у нас перебудовується (я не кажу про технічну культуру, з

цього боку ми ще не дігнали передвоєнного рівня продукції). Головні зміни відбулися й відбуваються в соціальній і національній структурі України.

Коли я оглядаюсь на минуле, то не вважаючи на страхіття революції й голоду, я благословляю день, коли революція вибухла. Революція багато в нас узяла, але багато нам і дала. Яка б влада не прийшла на Україну, вона муситиме рахуватися з українським народом, як з нацією. А найбільше в мене певности, що в результаті ми збудуємо свою самостійну республіку.

Один факт, який найрізкіше виявляється на обличчі пореволюційної України, — це національна свідомість мас, яка невинно шириться і захоплює все глибше. Тепер навіть у комуністів хоч півсвідомо виявляється розуміння протилежності інтересів Московщини і України. Це знайшло собі навіть літературний вираз у памфлеті комуніста-письменника Хвильового. Хвильовий відвертається від російської літератури і кличе молодих письменників учитися у Європи. Не можна сказати, що наші диктатори не хотіли вчитись у Західній Європі. Так напр., дають декому наукові командировки за кордон. Вони відбуваються групово й персонально. На осінь Головна наука намітила таких командировок десятки. На це будуть видані потрібні кошти, стипендії на час перебування делегованих за кордоном, щоб забезпечити можливість нормальної їх там роботи. Шкода тільки, що на ці командировки більше попадають представники «меншостей». Що ж до української більшості, то вона мусить ждати черги.

Педагогіка наша стоїть на двох китах: профосвіти (профшколи, технікуми, інститути) та соціального виховання, що в нього входить і дошкільництво. Кит перший ніби набрав повної певности й твердості, так би мовити акліматизувався в умовах нашої дійсности і лежить собі смиренно й непохитно, лише що далі зміцнюючися. Система ж соціального виховання («соцвих», або, як хто каже, («соцзвих»), від «звихнути») — вся в русі, вся в шуканні, — не знаю, чи вчорашнього чи завтрашнього дня. Ці «шукування» при нашій малій культурності доводять часто до відкриття нових Америк, давно відомих європейській педагогічній практиці.

Останніми часами великої сили набрала комплексова система викладання. Тяжко вона далася нашим глухим закуткам, де вчитель універалізм свій (який вимагається цією системою) міг наповнити лише випадковою літературою. Ця система вимагає, щоб учитель сам спочатку переоцінив усе, переломив себе і свої звички, так би мовити переродився, а тоді вже брався до виховання молоді з цією системою. Звичайно це трудно і майже неможливо зробити загально в короткий час, та ще в наших старчачих умовах. Багато було з цим комічних пригод, сміху, сліз. Де-не-де труднощі переборені, але в загальному ще є роботи й роботи. Життя за декретом не поспіває, а у нас увесь час декрет декрета доганяє і циркуляром поганяє.

Дитяче виховання шкільне й дошкільне спрямоване на піонерський рух, на комуністичний молодняк. В цьому велика небезпека. Молоді з малих літ вбивають у голову такі думки й ідеї, що від них потім трудно буде відвикнути. Вже те, що вся боротьба з московською окупацією дітям буде відвикнути. Вже те, що вся боротьба з московською окупацією дітям освітлюється як «авантюра Петлюри», багато може вам вияснити. Діти не можуть мати інших організуючих центрів і мусять іти до «піонерів». Не знаю, як у школах сільських, а в городських так організованої дітвори пересічно 50-60 проц.

Сучасна літературна критика визнає, що нова українська література переживає своєрідний ренесанс. Дві групи цих письменників — «Гарт» і «Плуг» були до останнього часу законодавцями, чи скоріше хлібодавцями для тих, у кого свербіли руки спробувати щастя в літературі. І таки, дійсно, намножилося цих письменників по саме нікуди. Скрізь і в Пирятині і в Голті і в Мануйловці і в Западінцях утворилися гуртки «гартотинців» та «плужан» і «пошла писати губернія». Понаписували цілі томи, старалися писати якомога більше... Один «письменник» так і хвалився: «я, мовляв, написав уже два томи, а мені тільки 20 років; що він передо

мною задасться, що він письменник, йому вже 26 років, а він тільки на якусь поему спромігся».

В результаті цього напливу письменників золотоноської фабрикації і «Гарт» і «Плуг» здалися неові на чоботи. Розчарування охопило самих ідеологів цих груп, вони переконалися, що тут не скількість, а якість має рішачче значіння. В процесі тяжких дискусій і навіть лайок (тепер у наших письменників часто не розбереш, чи він тебе «критикує» чи «матом обкладає») зрештою відтіля виходять кращі сили і на сьогодні вже маємо нову літературну організацію, що має охопити кращі кваліфіковані сили літературного фронту під назвою «Вільна академія письменства й літератури» (ВАПЛІТЕ). Безсумнівно, не місяці і не дні йтиме кристалізація цієї нової форми, аж поки вона не стане на тверді ноги.

Так от ще трохи скажу про робітництво. Звичайно, в масі воно не на найвищій ступні стоїть, в масі воно ще сіре, не зовсім освічене, але свідоме своїх інтересів. Пищить його безробіття, безправність супроти комуністичної партії. Є між робітниками елементи, які захоплюються новою релігійністю, спеціально автокефальною церквою. Вас це не здивує, бо в західній Європі є чимало католицьких робітничих союзів. Коли наші робітники рівняють своє матеріяльне положення з положенням московського та петербургського пролетаріату, то їх беруть заvidia. В Москві де-які категорії робітників заробляють на 50 проц. більше, аніж перед війною. Взагалі Москва старається підгодовувати своїх робітників, щоб були смирні і не робили повстань. На Україні весь час плата робітникам голодна.

Ви хочете знати, як ставляться тут до тих, що повертаються зза кордону. Вірно, що вертаються самі сірені, переважно бувні есери, але все ж їх використовують по мірі потреби відповідно силі. Декому дають посади, дехто сам собі шукає. До Грушевського ставляться, як до музейної речі, це «бувний чоловік». Харків тепер перенаселений, квартири знайти неможливо зовсім. Через тісноту вишик проект перенести де-які установи до Києва.

Питаєте, чи легко у нас оженитися. Жєнитися поки що не забороняється, хоч де-які комуністи висловлюються проти «многоплодности». Річ у тім, що за останній рік Україна побила всі рекорди в розмноженні, де-не-де народилося більше як 50 чоловік на 1000. Коли взяти на увагу, що наше селянство (головний продуцент молодого покоління) по культурності стоїть вище від російського і через те виживає у нас більший процент народжених, то ви зрозумієте причини неспокою большевиків. Отже, що до шлюбу. Є така установа «Загс», а в ній потрібна присутність охочих одружитися та з обох боків медична посвідка про стан здоров'я. От і все. Хочете знати, де С.? Віну Харкові, комуніст, працює в якомусь комісаріаті. Заробляє мабуть непогано, бо утримує свою многолюдну сім'ю жінок.

27. V. 1926 р.

Харківець.

Лист із Києва.

Отже скінчив я наренті свій «ВУЗ» і тепер стою піби теля перед новими ворітьми. Тепер потрібно відбутися річний стаж в установах і після того оброну дипломну працю, щоб одержати диплом економиста, товаровознавця по зовнішній торгівлі. Звичайно, школа ця, де я був, з огляду на кілька реорганізацій і реформ за останні роки, не дала мені повного задоволення, і коли буде можливість матеріяльна і моральна закінчити якусь ліпшу, то я, звичайно, не відмовлюсь. Коли ж ні, то почну працювати, аби мати шматок хліба та й годі. Надій на влаштування в Києві і на Україні взагалі на роботу, яка б відповідала моїй кваліфікації і відповідно оплачувалась, немає майже зовсім. Для цього треба мати протекцію, а я не дуже то «благонадійний». Доведеться мабуть мандрувати десь на Московщину. Де-хто з наших економистів дремнув аж на Далекий Схід. Але для цієї поїздки треба мати, дві-три сотні карбованців, бо дорога коштує біля 100 карбованців, та треба їсти два тижні в дорозі. А до того ще й треба більш-менш

пристойно вдягтися, бо це має не аби яке значіння, коли претендуєш на відповідальну посаду. Приїздити обшарпанцем — це 70 проц. неуспіху. Так то змінилися у нас порядки. Тепер драгий костюм уже зовсім не в моді, бо не має ніяких привилеїв, а навпаки.

Що робиться тепер у Києві? Київ, ставши округовим, а не губерніяльним містом, на мій погляд, замірає з боку економічного, набірає вигляду провінційного. В театрах таке: опера російська, сили пагані, але збори мала; російський драматичний театр з старими акторами має збори, але виставляє такі дурниці, як «Ревность», «Погибшая девочка» і т. и.

Курбасів «Березіль» збори мав цілий сезон пагані, немає публіки. Головна причина — відсутність репертуару. Останніми часами робить ашшлати на новій н'есі — «гевне», весела сучасна сатира в дусі атракційних американських, — «Шпана» або «Menagerie», написана Володимиром Ярошенком, що працює в редакції «Пролетарської Правди».

Є в Києві дві солідні капелі. Одна «Думка» під орудою Городовенка і друга «Рух» Левицького. Городовенко, після того, як пішов від нього Артемович, бувший диригент Львівського «Бояна», не посувається ані на крок, але публіка вже по традиції хвалить його. «Рух» — організація молода, бідна коштами, але весь час чувається невпинний поступ. Коли б не став і ім'я «Думки», то «Рух» міг би і *de jure* на першому місці бути.

Ви запитаете про молодих учених, що викладають у Київських вищах школах. Насамперед ви повинні знати, що історії, як дисципліни у нас взагалі немає. «История прекратила свое течение», як написано у Щедрина. Замість історії як синтетичної науки, що охоплює минуле життя народу дошукується до змісту подій, у нас є історія революційного руху, історія робітничого та професійного руху на заході та в Росії з Україною. Звичайно, це добре знати зовсім недавнє минуле (стара університетська наука грішила тим, що не цікавилася близьким до сучасності, а сиділа на Мономахів та Мстиславів з Із'яславами) але, на жаль через таку роздрібненість історії ми не знаємо історії народу, зв'язку минулого з сучасним.

В галузі соціально-економічних наук, Київ має небагато учених. Обставини боротьби за мінімум прожиття насприяють поглибленню наукових студій; людина розмінюється на дрібниці. Це я можу сказати і про себе як і про декого з своїх знайомих, які «подавали надії». Все вона заїдає, ота *auri* (ліпше *panis*) *sacra fames*...

Вас інтересує тип совітського службовця. Немає охоти його описувати, бо даремно же писав колись Щедрін. Його казки тепер у нас в моді. Совітський службовець мусить діяти «применительно к подлости». Хто це вмів найкраще робити, той робить кар'єру.

Лекцій у Києві відбувається небагато. Раніше частенько були антирелігійні диспути, тепер уже не в моді. Одійшла вже мода і на такі теми, як «Пол, любов, шлюб», «Гигієна шлюбу». Зате багато дискусії викликає проект нового громадянського кодексу, тоб-то про шлюб, розвід і т. д., що має узаконити фактичний шлюб, надаючи йому після двох років постійного співжиття чоловіка з жінкою всієї сили шлюбу юридичного.

Кінотеатри в Києві пригяють все більші лави глядачів. Кінотеатри рідко пустують, лише при особливо відворотному агітаційному фільмові совітської продукції. На популярні картини й не дотовпишся.

Що ж я вам скажу про положення комуністичної партії? Не так давно відбувся з'їзд компартії. На з'їзді лаялись за етикетки, а не про те, що в пляшечках. Все одно в пляшечках така дрянь вироблялася, що аж дух забирає. Зінов'євцям ніби хвоста прикрутили, порозганяли по Кавказах та інших місцях. Большевицькі Архимеди ніяк не можуть рішити задачі «на пропорції»: виявилася диспропорція розвитку сільського хазяйства та індустрії. Село розвивається значно швидше. Отож і бояться де-які в партії, що село переросте й з'їсть «комунію».

Тепер що-до посилок. У нас так підвищено мито на де-який крам, що коли вислати за кордону якусь річ, то ліпше купити готову річ тут, чим виплачувати мито. Ось зразок де-яких мит: взуття важче 500 грамів — 25 карб за кіло, менше 500 гр. — 50 карб. за кіло. Це значить, що за пару

мужеських черевиків треба заплатити мита 15-20 карб., а за жіночі — 17-25 карб.

Капелюх — 20 карб. мита з штуки, а тут в крамниці 15-20 карб. коштує. Єдине, що можна посилати з невеликим митом — це математичні, фізичні й медичні приладдя. Все інше має прогібитивне мито.

Цей лист залежався трохи у мене, бо я заслаб на ту хворобу, яка у нас тут у моді. Після цієї хвороби де-хто з нас попав в «места не столь отдаленные». Між іншим, мали вислати у Вологду чи в Вятку. Я таки справді заслаб після недавніх пертурбацій...

Дописую цього листа після сумної вістки про смерть Отамана. Ми всі знаємо, кому була потрібна ця смерть. Недаром перед цим на всіх з'їздах і конференціях репетували комуністи про небезпеку «петлюрівщини». Він був їм страшний особливо тепер, коли внутрішній розкол підточує їхню партію, коли вони втрачають ґрунт під ногами. Раніше їх боялись, як фанатиків, що мають ідею: тепер хоч і бояться, але презирають, як шарлтанів. Як же не нищити того чоловіка, на клич якого йшли мільйони, як не вбити того, котрий був признаним вождем нації? Немає слів, щоб виказати наше обурення з приводу цього злочину. Сиротою наша Мати зосталась. Але ми покажемо їм, що ще не вмерла Україна.

Про інше другим разом.

Є. Н.

Лист з Порогів.

Від душі дякую за лист. Все те, що ви міні пишете, я цілком з вами поділяю і співчуваю. Тепер я вам опишу, яка нудьга здавила серце України «наше запорож'є» з приводу смерті С.П., що поліг від кулі москаля-жидо-комуніста палача. Газети відразу ні писали, хто вбивця, але ж всі зразу зрозуміли, коли було зазначено, що вбитий за погроми москалів і жидів.

Скільки легенд різних ходє про С.П. по всій Україні. Єдні говорять, що С. П. дуже великий вплив мав за кордоном, щоб припинити жидівське засилля на Україні, що остатні час як ворони стали злітатись на українські землі. Другі говорять, що вбитий по наказу московського комінтерну, аби знищити єго святе ім'я, що остатніми часами великою бурию сколихнуло всю совітську Україну, котра чикала його як Богдана Хмельницького. Тепер всі і малі і старі тільки й балакають за покійного С. П., а молодь уже багацько пісень приклала, наприклад, колись співали попереду Дорошенка, а тепер співають попереду п. Петлюра веде горде війське славне дуже гей долиною, гей широкою, слава козакам.

А комсомольці чують та вже нічого ні говорять, що відкрито тай голосно стали прославляти ім'я єго, бо вони тепер ніс тримають по вітру, кажуть, що ми теж тепер ні любим москалів і жидів, а нам то ц'єго й треба.

Ви пишете, що у вас там єсть багацько родом з України, служили вони в Диникина і ніяк ні хочут признавать себе українцями, а кажуть, що вони руські, то ні турбуйтеся, таким дороги до повороту на Україну нима, а на Московщину, як колись Катерина шукала шлях як батько вигнав — тай нашла. Тепер як би у нас малому хто сказав, що він є кацап, а ні Українець, то так би у вічі і плюнув би. Тепер хто й ні думав бути українцем, то уже українець.

Нехай не думають, що й тепер буде так, як було в 1917 році, що говорили учора кашу у місті їли, а сьогодні як же воювать із ним. А настрої у народі особисто в молоді, то певно скажу, що буде більший як за гетмана Богдана Хмельницького.

«даєш Москву»!

Бо всі кажуть так, як начинать той кінчать назавжди.

Урожай в цім році можу зазначити, що середній, а який буде продналог, то поміряємось. Тепер велика спека так що великий врожай на кавуни

ї дині. Рибальством займаюсь, але що і риба в цім році кепсько ловиця, мабуть теж придчуває щось, а сичі то так кричать що аж сумно в ночі.

Привітання вам від усіх. С тим допобачення

Запорожський козак М.

Вибачте, що мало пишу, в другий раз напишу більше. Цього листа вам пишу сидя на каміні, пороги так сильно б'ють, що й міні сумно стало.

СВІЖІ МОГИЛИ.

Свіжі могили одна за другою виринають борців з рядів української еміграції. Вже не одне шляхетне серце перестало битися тут, на чужині. Вже тихо загасло життя не одного з тих сірих героїв-страдників, що боротьбою і посвятою молодечого життя прокладали рідному народові шлях до вільного і незалежного існування...

Але ось знову сумні новини.

18 квітня б. р. вмер, в міському шпиталі в Бересті, козак української армії — П е т р о К о л і с н и к. В похороні козака-патріота взяли участь не тільки його товариші-емігранти, але й великий гурт місцевого українського громадянства та місцевої молоді, яка може найбільш відчула цю тиху трагедію його смерті. Панахиду відправив пан-отець Мильков, співав — хор молоді. Труну з покійником несли на руках товариші покійника і курсанти українських курсів для дорослих при місцевій «Прогресі». Курсантки тих же курсів несли перед труною низку вінків з національними стрічками. Перед могилою товариші покійника по війську віддали козакові останню військову пошану, а представник УЦК-ту, прощаючись з ним, сказав тепле слово.

15 травня б. р. помер в Варшаві хорунжий П е т р о Н а д е м ь с ь к и й, помер випадково, попавши під трамвай. Похорон його відбувся на кошт УЦК-ту. Окрім українського громадянства в похороні взяли участь і товариші покійного по праці, поляки, бо покійник працював на варшавській електровні. Союз працівників останньої теж чуло віднісся до похорону свого товариша-чужинця, пославши, між иншим, свої делегації з робітничими прапорами і духовою оркестрою. На могилі покійника промовляв і представник союзу робітників електровні — п. Вінклер, який між иншим казав: «ми сьогодні ховаємо українського інваліда-борця, який в боротьбі за вільність свого народу залишив свою батьківщину».

23 травня б. р. поховали в Варшаві на Вольському кладовищі урядовця полку чорних—О с т р о в с ь к о г о. В похороні взяло участь українське не громадянство, а УЦК, що його коштом відбувся похорон, упорядкував могилу і поставив хрест.

Сніть, дорогі товариші-борці... Хай буде Вам легкою чужа земля...

— иї.

ОЩАДНО-ПОЗИЧКОВЕ КООПЕРАТИВНЕ ТОВАРИСТВО В ПРАЗІ.

Вже від півтора року в Празі існує Українське Ощадно-позичкове кооперативне Товариство «ТРУДОВА СПІЛКА», зареєстроване в Празькому торговельному суді з правом провадити всі банкові операції. Т-во це числить 251 членів в їх числі: професура і студентство, урядовці українських установ, українці-службовці деяких чеських інституцій кілька українських установ і організацій, що в цілому складі входять у склад

Т-ва як особи правні та інші. Приняття членів не українців статутом заборонено. Т-во як еміграційна самопомогова організація розвивається цілком нормально і спромоглося зібрати за цей час оборотовий капітал до 50.000 корон чесько-словенських. Сума на еміграційний масштаб досить значна, а головне зібрана вона виключно власними силами членів з паїв та дрібнихощаджень. Баланс Т-ва на I-VIII ц.р. виглядає так:

Актив:		Пасив:	
Готівка в касі	1071 02	Паєвий капітал	20108
Суми в кредитових установах	3267 15	Резерв. капітал	6372 13
Позички видані	39352 30	Спеціальні капітали власні	3536 82
Перехідні проц. папери	150	Вклади	13144 69
Ріжні	500	Ріжні	107 30
Паї в ріж. орган	100	Перехідні	882
Видатки	3231 23	Прибутки б-р	3620 76
Разом	47771.70	Разом	47771.70

Головною операцією поки що є видача позичок членам розмірно їх кредитоздібності і потреб кожного; таких позичок видано від початку цього року на суму Кч. 92.032-01. Свої обов'язки що до повороту боргів членство на загаль виконує цілком добре і випадки примусового стягнення боргів бувають дуже рідко. Як видно з балансу, сума вкладів осягла 13.000 кч. що свідчить про довіря, яким Т-во користується у громадянства, бо ця сума складається головним чином з дрібнихощаджень, внесених значною кількістю окремих осіб.

Заняте до цього часу головним чином організаційною працею, Т-во не мало можливості розпочати ширших банкових операцій, але вже й зараз з певністю можна сказати, що воно має для того всі підстави, і коли наше громадянство зверне на цю свою власну установу більше уваги, ближче нею зацікавиться, а наші еміграційні установи справді почнуть користуватись нею для провадження хоч частини своїх операцій, ось хоч по ріжного роду виплатах для переховування хоч би короткий час зайвої готівки, переказів і т. п., то вона може перетворитись в справжній кооперативний банк, який заощадить нашій еміграції багато коштів, що їх передплачують нині зовсім непотрібно чужим установам, полегшить грошеві зносини і не один раз стане в пригоді, коли буде потрібно без зайвих витрат, турбот, шуканини, прохань, зв'язаних зараз може і з певним пониженням, знайти легкий вигідний кредит.

За ближчими інформаціями можна звертатись до члена Правління Д. Олександровича на адресу: Tchechoslovakia. Srepomocna zalozna Ukrajincu «Trudora Spilka». Praha Bubenec, ul. Jiraskova c. 467.

РУМУНСЬКА ПРЕСА ПРО УБИВСТВО С. В. ПЕТЛЮРИ.

Звістки про черговий акт злочинства, виконаний агентом третього інтернаціоналу, викликали відгук і в румунській пресі.

Ця преса поділяється на два табори. Один суто націоналістичний, другий — космополітичний та «діловий», се-б то чисто гешефтмахерський, утримуваний коштами великих банків. В значній частині ця остання преса має чималий нахил до третього інтернаціоналу, хоч поверховно змагається видаватися патріотичною.

Разуміється, що відгукнулася на наше національне нещастя лише перша частина преси, а друга обмежилася короткими, чисто фактичними інформаціями.

Порівнюючи цю тактику з поведінкою решти космополітичної преси, приходиться узнати, що ми повинні подякувати румунській «діловій» пресі вже й за цю мовчанку, хоч, правду сказати, цей її такт мотивується не патріотичної преси.

А вилаяти небіжчика С. В. Петлюру на румунській мові, як і взагалі український національний рух якимось ніяково, бо громадська opinia румунська, оскільки вона знає що-небудь про Україну, виробила собі цілком окреслене переконання, що, у перше, український визвольний рух заслуговує симпатій та моральної підтримки, іменно яко вияв самооборони національності від усякого пригноблення. А румуни дуже добре знають, що це за боротьба.

У друге, свідомі справи румуни затвердили собі раз назавжди, що без існування незалежної України Румунія ніколи не буде почувати себе безпечною від заборчих інстинктів Москви, бо, коли б навіть Москва і не могла, або не хотіла нічого відвойовувати від Румунії, величезна російська держава гнітила-б невеличку Румунію і політично і економічно.

Ось чому нападати на український національний рух було б навіть непатріотично, а з цим треба рахуватися, бо румун подарує вам, що хочете, які хочете злочини, але людина, яка відзначається браком патріотичності, для пересічного румуна — не людина.

Такий дух панує в Румунії і тому, хто сам не просякнутий цим духом, а таких елементів набралось після війни чимало, з різних джерел, — тому краще про де-які питання мовчати. Так «ділова» преса і робить, меже инчим, у справі вбивства С. В. Петлюри.

З часописів національно-патріотичного напрямку висловились три букарештських та одна кишинівська.

Усі ці часописи одноголосно висловлюють жаль з приводу загибелі великого національного діяча України, який вийшов з гущі її народу та до якого тягнуться мимохіть симпатії національно успособлених людей.

Ось як характеризує небіжчика букарештська часопись «Кувинтул» (Слово): «Ім'я Гетьмана (Отамана) Петлюри викликає спомин про українську епопею, про героїчну спромогу виявити душу нації. Де-який час ніхто не згадував про цю сумну епопею, але нагадав про нею Самуїл Шварцбард».

Газета міркує, що акт помсти, виконаний Шварцбардом, не був скерований проти винуватця погромів та загибелі «братів» Ш-да, а був актом політичним. Стріли трапили символ української невідданості, яким був С. Петлюра».

Тако-ж і «Універсул» (Увесь світ) тримається того переконання, що С. В. Петлюра «був найбільш небезпечним противником большевизму».

«Рідко злочинство буває виконаним з такою холодною кров'ю, — каже газета, — та з дикунством більш вирахованим».

Дуже оригінально і zarazом яскраво висловлюється професор Іорґа у своїй часописі «Нямул Роминеск» (Румунське плем'я).

Треба мати на увазі, що це пише теоретично переконана людина, яка свого часу склала навіть спеціальний доклад до румунської академії наук, у якому доводить, що українська нація не може бути визнаною, яко така. Шануючи кожне щире переконання, — а п. проф. Іорґа людина яко така. Шануючи кожне щире переконання, — не можна не зазначити, що шановний професор допустив величезну історичну помилку. Але тим більш цінним з'являється його відозва у цій справі.

«Він (Петлюра) був нашим приятелем, цей чоловік, якого пронизали кулі мізерного Шварцбарда. І поборов він (Шв.) цього бравого вояку лише завдяки перевазі, яку дає тхорям револьвер, що сягає здаля».

Хай хто вірить або не вірить у існування української раси, хто знає історію, той не може не визнати історичну нерозривність існування української держави; за народом українським не всі навіть визнають національну мову. Але правда полягає у тому, що у цих краях меже Дністром та Доном існують інші зав'язки з Заходом, ніж з Москвою, ба навіть з Петербургом, цим містом усяких плагіатів».

Звідсіля виникає ідея української державності».

І далі: «Комунізм болгарина» Раковського паклав руку на цей нескріплений ще націоналізм, який тепер плаче на могилі свого Отамана, і ми можемо зрозуміти цю тугу».

Як бачите, смертю своєю Симон Васильович ще раз робить прислугу своєму народові, навіть у дільниці науки, бо змушує навіть наукового доктриньора зробити перші уступки в оцінці вартості української державної ідеї.

Найбільш уваги уділяє небіжчикові і самому злочинству кишинівська часопись: «Роминія Ноуе» (Нова Румунія), яку видає видатний Ардальський професор Онісіфор Гібу.

Співробітник цієї часописі, п. Симон Лічіу присвячує освітленню справи для румунських громадян аж три великих статті, у яких характеризує С. В., український рух і значіння його для Румунії».

«Для нас, бесарабських молдаванів, — каже автор, — які перейшли через тіж важкі умови та боротьбу зза-для досягнення національного ідеалу, фігура Симона Петлюри назавжди зістанеться символом та зразком патріотичного демократизму й саможертви на користь свого народу».

Далі автор дуже цікаво окреслює визвольну боротьбу українського народу і подає коротку її історію з останніх років, зазначаючи заразом об'єктивну вагу її у загальній антибольшевіцькій русі. Меж іншим автор характеризує й безглузду політику ген. Денікіна, який витрачував сили протибольшевицьких організацій на боротьбу меж ними з-за ідеї «єдиної неділимої».

«З цих фактів, — каже п. Лічіу, — «виявляється фігура С. Петлюри яко невгамованого ворога большевиків та щирого приятеля Румунії».

«Втрата, яку поніс український народ, величезна, а може й незаміна»

Не буду спинятися на дотепних розумуваннях автора що до мотивів вбивства, якими він доводить, що у даному разі мав місце акт большевицького терору.

Висновуючи конклюзії що до інтересів Румунії, п. Лічіу цілком слушно висловлює обаву про долю кожного відповідального національного діяча, на якого завджди знайдеться свій фанатичний Шварцбард.

Це те, що висловлено було у пресі, яка безумовно керує думками кращої частини румунської громадської думки.

Крім того, мені довелося вислухати чимало виразів співчуття з боку тутешніх румунських інтелігентів.

Коли ще згадаємо, які почуття виявили румуни у інших місцях (про це, мабуть прислав звістки п. Дмитро Геродот з Букарешту), то можемо сконстатувати той факт, що наше національне горе знайшло цілком щирий відгук у румунського народу, який свого часу зазнав чимало злиднів від своїх сильніших сусідів.»

Усі ті симпатії впливають з двох джерел. У перших, це зазначене вище усвідомлення певної аналогії долі нашої з долею румунського народу. У других, усі свідомі справи, румуни, як я вже казав, переконані, що їм ще доведеться бік о бік з українцями захищати свої національні права перед заборчою акцією міцніших сусідів, з яких першим і найголовнішим є Москва.

У кожному разі, чи там це співчуття впливає з джерел цілком альтруїстичних, чи в ньому є певна частина егоїстичних тенденцій, ми повинні раз назавжди запам'ятати ті хвили морального задоволення, які довелося нам пережити тут з приводу того, що писалося у румунській пресі та висловлено було цілком щиро у приятельських колах.

Це можемо посвідчити ми, тутешні, дуже й дуже нечислені українці, оточені зо всіх боків інтернаціональним шумовинням, яке умудрилася створити з населення міст царська Росія.

Показником настроїв та переконань цього населення (коли тут взагалі можемо говорити про переконання) з'являється тутешня преса, друкована буцім то російською мовою (зіпсованою та неграмотною) і яка нараховує аж три щоденних часописі, різних буцім то напрямків, але однаково базбарвних, однаково безідейних і однаково космополітичних.

Господи Боже мій, що то за болото піднеслося з самого дна з першою.

звісткою про акт Шварцбарда! Не кажу про те, що Шв. okazaвся національним героєм, що усе для нього некористне замовчувалося а усе, чим можливо було накинати тінь на небіжчика та на українську справу взагалі, перебільшувалося і писалося без усякої критики.

Просто гидко робиться й образа бере за людскість, коли поміркусш, скільки злости і то безпідставної безглуздої, могли виявити ті добродії, що йменують себе тутешніми журналістами.

Нема що й казати, що від того інтернаціоналу, який тут голововус годі сподіватися якого-небудь співчуття, але навіть і пошани перед свіжою могилою не знайшлося, коли видалася змога напасти на: беззахистного та потріпати яку-небудь національну справу.

Ці підбрехачі всесвітнього інтернаціоналу користуються кожною нагодою, аби заляти болотом яке-небудь національне лице, і це з тим більшою злістю, що до румунських національних справ, які б могли їм дати багатий матеріал, бо усі вони тут же під рукою, їм зась.

Зате на безборонного вони кидаються сміливо.

«Роминія Ноуе» підкреслює певні риси цієї гарної поведінки так званої: «руської преси» і відзначає таку нісенітницю у її логичній підставі, скільки частина мосцевої преси (таки уся) дивиться на акт Шварцбарда, яко на акт помсти не персональної а національної, то через це дається можливість підозрівати, що Шв. є тільки дисциплінований виконавець волі якогось командира, який досі ще залишився невідомим.

«Проте звісно, що «птицю видає голос її».

А як же! Коли комуністи тут невинні, а акція Шварцбарда не персональна, то чия?... Догадайтеся, до чого веде безглуздя тих писак, що намагаються викрутити Шв. з спілки з комуністами і накидають вину на... кого?...

Не дарма «Універсул», зазначаючи туж саму безглузду акцію, натякає на те, що тутешні газети читаються й по той бік Дністра.

Треба ж панам кишинівським журналістам пам'ятати, що будь третій, будь який інший інтернаціонал, все — інтернаціонал, і що солідарність межи ними ніколи не загине, хочби вони тепер трохи й посварилися на партійнім ґрунті.

Не дивуйтеся тоді, що тутешні українці почувають себе як у осиному гнізді, або бунімі оточені зграєю скажених псів, від яких не можуть оборонити платонічні симпатії румунів.

Хотіли ось надрукувати тутешні емігранти заяву з приводу обвинувачень Петлюри і взагалі українців у погромах і подати до одної газети, від якої можливо було сподіватися якої такої об'єктивности.

Не надрукували і навіть мотивів не подали.

Розумійте самі, як хочете.

Тутешній.

КОРОТКИЙ ПЕРЕГЛЯД ГЛОВНІШИХ СТАТТІВ РОСІЙСЬКОЇ ПРЕСИ З ПРИВОДУ СМЕРТЯ С. В. ПЕТЛЮРИ.

«Русь» — Софія ч. 942. П е р е д о в а. Петлюра та петлюрівщина не одне й теж. Петлюрівщина це широкий рух, котрим Петлюра не міг опанувати. Петлюра був гарячим ворогом всякого антисемітизму, але події йшли повз нього і на думку автора його режим самий юдофільський з усіх некомуністичних був одночасно самим погромним.

«Слово» — Рига. ч. 160. Н. Р у с и н. Диктатор українськїй головной отаман Петлюра. Автор з метою пониження порівнює С. В. з Махном, Балаховичем та ин., але несподівано виводить що С.В. Петлюра «заслуговує особливої уваги по широті своїх проек-

тів та по зручному використанні громадської бази». Далі слідує перебіг події, з котрого, не вважаючи на негативні епітети та брехливі подробиці, вирісуюється мимо волі автора статті постать дійсного народнього вождя та несподіване закінчення, що «С. Петлюра со скандалом уходит из жизни». Останнє найліпше характеризує інтелігенцію як автора так і газети.

«Слово» — Рига, ч. 165. О. Грузенберг о Петлюре. Грузенберг вважас С. В. типовим бухгалтером (!) як аргумент додає, що «в українському рухові крім Грушевського та Винниченка не було інтелігентних людей». Автор не має певних доказів, що Петлюра сприяв погромам, але думає, що раз він не міг їх припинити, то мусів усунутися та передати владу. Кому, — автор не вказує, але ясно, що для нього всі українські питання та розгром цілої України є дрібниця в порівнянні з погромами жидів. Автор не вірить, що Шварцбард — аґент большевиків. На його думку большевицька політика не цікавилася Петлюрою. До того ж несподівано закінчує він, — ясно, що Шварцбард є ненормальний. Коли діло торкається жидів то О. Грузенберг не соромиться сховати в кешеню сві сороколітній юридичний та громадський досвід і виступає в повній згоді з співробітниками Бердичевської «Правди» та Винницького «Комуніста».

«Сегодня» — Рига, ч. 114. М. Г-н. Симон Петлюра. Одна з небагатьох статей, що трактує про подію серйозно і без зайвих епітетів. Автор не може сказати, хто саме вбив С. В. Можливо, що за спиною Шварцбарда окажется рука III інтернаціоналу, що має з Петлюрою старі та дуже складні рахунки. «С. В. Петлюра є постать дуже характерна, яка без сумніву відіграла значну роль в долі Росії та України». Далі автор наводить біографію С. В. та перераховує відомі факти війни та революції. Автор констатує насильства та погроми в часи Директорії, але не бере на себе судити, хто в них завинив. Після катастрофи Петлюра противно Грушевському залишається на еміґрації. Росіяне всіх течій відносяться до Петлюри негативно не лише тому «що він був переконаним прихильником незалежності України», а і тому, що він був явним русофобом. «який забув все, чим він є зобов'язаним росіянам та Росії». Жида відносилися до Петлюри рідко: частина складала відповідальність на нього, а де які групи навпаки вважали його приятелем жидів, посилаючися на проведені при ньому закони. Доки петлюрівщина стоїть ще в центрі українського руху, автор не береться судити особи їх покійного провідника. Стаття займає цілий фел'етон.

«Сегодня» — Рига, ч. 114. Старий Кієвлянин. Встрѣчи с Петлюрой. (клички воспоминаний). «Старий кієвлянин», очевидно один із співробітників «Кієвской Мислі», наводить із своїх спогадів дійсно «шматки» чи простіше мовити «шмаття». Заслуговує лише уваги початок про листування С. В. з Миколою Садовським на сторінках «Кієвской Мислі» прибіл. в 1905 р. С. В. помістив листа проти М. Садовського, обвинувачуючи його в експлоатації нижчого персоналу. У відповідь послідував лист до редакції від М. Садовського «в стилі листа запорожців до султана». Натурально лист надрукований не був, але С. В. мусів покинути труп. Далі слідують просто спогади з «Кієвской Мислі» з усіма всім українцям відомими аксесуарами. Стаття займає півсторінки газети.

«Сегодня» — Рига, ч. 117 а. Петр Пилскій. Петлюра. Про С. В. в статті майже нічого немає, а натомість автор користується випадком, щоб оповісти на $\frac{3}{4}$ газетної сторінки свою подорож до Київа в часи гетьмана та своє здивування перед незрозумілими українськими претензіями видавати свої газети, писати своєю мовою і т. и. Лейт-мотив — обвинуватити петлюровців в «захолустності та провінціяльності», але стаття як раз підкреслює рідку провінціяльність самого автора.

«Сегодня Вечером» Рига, ч. 114. Ю. Г. Як Петлюра вступав в Кієв. Безпосередні вражіння самовидця, написані просто і

злочинний розрахунок, читітьки полохливе неперешкодження, несподівано закінчує слідуючим: «за брехливу та ненормальну політику українських провідників та за невинну кров жидівського населення українських рух рух заплатив розгромом, Україна заплатила довгими роками совітської неволі». В цій же статті трапляється безпосереднє обвинування проти ген. Петрова, яке на жаль не було використано відповідними чинниками для притягнення редакції до відповідальности, а мала наслідком лише довгий лист — відповідь в «Ділі», що самозрозуміло не дійшло до відома читачів «Посл. Новостей».

«Возрождение» Париж. ч. 359. А. Яблоновський. Г л у п а я п у л я. Яблоновський користується правом фел'етоніста, щоб говорити про все потроху, але на цей раз його виступ просто непристойний. Замість приниження постаті С. Петлюри і нарочитої комбінації, що вбили не диктатора, а бухгалтера (!), вимальовується постать самого А. Яблоновського, який, перебуваючи на рідній землі, в рідному місті, вхитрився абсолютно не здати собі справи з подій і на своє власне запитання: — хто куди йшов і кого хотів? — відповідає: «Не знаю. Нічого не знаю і ніхто не знає». Натурально, коли Бог хоче покарати, то відбирає розум і проти цього ми нічого вдіяти не можемо, але думаємо, що і Яблоновський колись довідається, що сталося. І в цьому ми також певні, як і в тому, що ніколи більше йому не прийдеться сидіти за редакційним столом «Київської Мислі», хіба що видавати її будуть в Парижі.

«Русское Время» Париж. ч. 287. А л е к с а н д р Ф и л и п п о в. П е т л ю р а. А. Филиппов займає цілий підвал своєї газети статтею, що складається більше з епитетів, ніж міркувань чи фактів і має своїм завданням довести, що за дрібна людина був Петлюра, і як незрозуміло, що про нього стільки пишуть. При цьому автор дає собі невдячну задачу схарактеризувати діяльність С. В. під час революції і в наслідок у читача лишається вражіння, що коли дійсно С. В. зробив все, в чому його обвинувачує автор, то це дійсно був першорядний державний діяч. Так напр. автор дає таку «убивчу» характеристику діяльності С. В. «ось вдарив 1917 р. і Петлюра миттю опинився в Києві, де став брати все більш помітну участь в українзації решток російської армії. То з ним, то з другим, то з третім, перебігаючи від молодячогося (!) українця Моркотуна (!) до французів, то заглядаючи через окопи до Львова та Ковлю, він уперто збирав українські полки з російських дезертирів та розпропагованих полонених і без милости бив по всьому російському, що йому ставало на дорозі». Як видно щоб і виляти, треба бути не лише штабс-капітаном, а і літератором, а то виходить один конфуз.

«Русское Время» Париж. ч. 301. Я. С т а р о д у б с ь к і й . В а с и л ь В и ш и в а н и й. В звязку із смертю С. В. заступник малоросійського дворянства Царинний під псевдонімом Стародубського доводить свою відданість «Царю і Атечеству». Це вже не є невинні інсинуації російського капітана Капейкіна, чи штабс-капітана Філіпова. Цей має завданням довести, що не дурно гроші бере і знає, що приємно «гаспадам». «Як Керенський, Чернов, Мартов, Абрамович, Лебедев, — Симон Петлюра, — пише він, — уперто відмовлявся повірити, що роля його вже відіграна». Як видно Стародубський з Філіповим не бояться ні Троцького, ні Дзержинського. Вони бояться лише с-ерів та українців і тому стараються довести, що їх вже немає. Далі слідує цілий вінігрет, де беруть участь і Габсбурги, і Савінков, і Пілсудський, словом кому що до вподоби, При чому керуючою ідеєю є підняти нову версію, що Петлюра хотів посадити Вишиваного королем Київським, а помагала йому в цьому ніхто інший, як зловредна англійчанка. Що й казати наші хахли як і збрешуть, той то цікаво виходить.

В цей короткий перегляд російської емігрантської преси не увійшла газета «За Свободу» та де-які інші і з ними маємо зазнайомити читачів в слідуючих справозданнях.

Загалом підсумуючи, можна сказати, що російська преса в цьому питанні опинилася між двох стільців. З одного боку з погляду великодержавності вона не сміє одверто називати С. В. героєм українського визвольного руху, а з другого сама постать настільки маєстатична, що навіть безпардонні писаки з правих газет, перераховуючи «злочини» С. В. мимоволі мають велетня духу. До того ж і смерть з руки большевиків викликає загальні симпатії, і як видно з виложеного перегляду все це завдало російським літераторам тяжке та певдячне завдання, з якого вони не зуміли виплутатися.

М. С.

З ЖАЛІБНОЇ ХРОНІКИ.

З діяльності Подебрадського Комітету для вшанування пам'яті С. Петлюри.

20 червня відбулися загальні збори Комітету. На зборах були присутні представники 25 політичних, громадських, культурних і економічних організацій та установ, які увійшли до складу. Збори заслухали та прийняли до відома доклад Управи Комітету за час з 6-VI по 20-VI. Заслухано доклад Управи про фінансовий план; прийнято постанову про оподаткування всіх членів української колонії в Подебрадах в розмірі 1 відсотку місячного удержання.

Переведено перевибори Управи, яка уконстатувалася в складі: доц. Садовського, доц. Романовського, п.п. Залевського, Козловського, Довгала, Палієнка та кандидата п-ни Кононенківни. Заслухано доклад представника Групи «Лупаймо цю скелю», ухвалено нав'язати з нею контакт, передавши вироблення конкретних форм цього контакту Управі.

— В перших днях м. липня фінансовою комісією Управи переведено стягання 1 відс. одраховання від членів української колонії в Подебрадах. Управа постановила звернутися до всіх українських організацій і установ в Подебрадах з проханням зробити асигновки з своїх засобів на фонд оборони честі С. Петлюри і допомоги його родині.

— Споживче товариство «Україна» повідомило Управу Комітету про вирішення Управи Т-ва асигнувати щомісячно по 100 к. ч. на фонд К-ту по вшануванню пам'яті С. Петлюри.

— Академічна Громада на своїх загальних зборах постановила оподаткувати своїх членів в розмірі 1 відс. місячного удержання на фонд Комітету по вшануванню пам'яті С. Петлюри.

— 4 липня в 40-ий день смерті С. Петлюри Управою К-ту влаштовані жалібні збори. На зборах при дуже численній аудиторії з докладами виступали проф. В. Старосольський і М. Славинський.

— Від адміністрації «Тризуба» одержана пропозиція набути закуплений нею фільм «Похорон Гол. Отамана С. Петлюри». Управа постановила в'яснити можливість реалізації цього підприємства.

— Управа розробила проект регулюміну і взаємовідносин окремих К-тів по вшануванню пам'яті С. Петлюри.

І. Ж.

КОМУНІКАТ

Організаційного Комітету Українських Соціалістів-Революціонерів за кордоном.

ГРОМАДЯНЕ І ГРОМАДЯНКИ,

Од руки ворога України загинув 25-го травня 1926 р. Голова Директорії і Головний Отаман Військ Української Народньої Республіки **Симон Петлюра**.

Загинув той, котрий був втіленням української державної ідеї і визволення з-під ярма ворогів українського народу. Ворогам України він був страшним своєю незломною вірою в перемогу української національної ідеї і в остаточне відновлення Української Держави.

В цю сумну хвилю ми закликаємо український народ без різниці партійних напрямів з'єднатися до боротьби за ідеали Великого Вождя України, за визволення рідного краю з такою-ж незломною вірою в перемогу, якою визначався завжди спочивший на віки Отаман С. Петлюра.

Назавтра настане день, коли народ український скине з себе ярмо північних варварів і створить свою власну державу, здійснюючи те, за що з таким завзяттям боровся найкращий **Син України**.

Вічна пам'ять Симону Петлюрі!

Нехай живе активна боротьба за Самостійну Українську Державу!

Організаційний Комітет Українських
Соціалістів - Революціонерів за кордо-
ном.

Хроніка.

У ФРАНЦІЇ.

— Генеральна Рада. Минулого 21 і 22 серпня відбулося спільне засідання Генеральної Ради і Генеральної Контрольної Комісії. Засідання відбулося по ревізії Генеральною Контрольною Комісією справ Генеральної Ради.

— Приїзд д-ра Л. Чикаленка. До Парижу прибув з Чехії доктор філософії Л. Чикаленко з метою використати вакансійний час для наукової праці в музеях Парижу. Цікавлючись життям еміграції у Франції, п. Чи-

каленко одвідав вже Громади в Одер-ле-Тиші та в Омекурі, де в першій виступив з докладом життя еміграції в Чехії, а в другій дав два відчити на теми «Політична лінія С. Петлюри» і «УНР і політичні партії». Подорожі відбувались разом з членом Генеральної Ради п. Гончаровим.

— Ліон. 7 серпня відбулася вистава «Сватання на Гончарівці». Пройшла п'єса досить добре. Численна публіка була задоволена. Чистий прибуток виносить до 1.000 франків.

В РУМУНІІ.

— З а с н о в а н н я ф о н д у
в и з в о л е н н я У к р а ї н и
і м е н и С. В. П е т л ю р и.
Заходами громадських інституцій
та самого громадянства, що пере-
буває в Румунії, засновано фонд
визволення України імени С. В.
Петлюри. Цей фонд повинен скла-
датися з внесків, кожен не менше,
як денний заробіток кожного укр.
емігранта, що в Румунії перебуває.
Гроші цього фонду мають піти:
на забезпечення родини С. В.
Петлюри, на справи, зв'язані з
майбутнім процесом, на видання
збірника пам'яті С. В. Петлюри,
на справи заснування бібліотеки-
музею імени С. В. Петлюри, та
на збудування на тимчасовій мо-
гилі надгробка-пам'ятника.

В БОЛГАРІІ.

— С о ф і я. З нагоди вбивства
С. В. Петлюри українська колонія
в Софії відправила панахиду в
церкві св. Седмочислениці. Слу-
жило 7 священників, на аналої
поставили портрет Головного Ота-
мана, убраний у квітки та вінок,
повитий жовто-блакитними стріч-
ками та жалобою. Співав україн-
ський хор. Після панахиди відбу-
лися жалібні збори, які вирішили
надіслати листа із співчуттям Ро-
дині Покійного. Так само на цих
зборах обрали бюро, яке б склало
Комітет, по зразку чеського, по
Вшануванню пам'яті Головного
Отamana. У Комітет увішли: проф.
Паращук, Блажко, Крутицький,
Шумейко, Романюк, Полтавців та
Колесниченко. Так само постанов-
лено було відслужити панахиду
в 40-ий день 4-го липня. Не зва-
жаючи на акцію «вільних Козаків
Полтавця-Острияниці», які відмо-
вилися цього разу взяти участь
в святі, панахида все ж відбулася
в церкві св. Кирила та Методія.

В ЧЕХІІ.

С в о ї м и с и л а м и. Адмі-
ністрація газети «Українське жит-
тя» в Подєбрадах вдається до
громадянства з таким закликом,

до якого ми привертасмо увагу
наших читальників.

«Гостра потреба мати свою три-
буну стала реальним фактом.

Студенти в Подєбрадах, що об'-
єдналися в «Групу Фонду Оборони
Нації» в кількості 112 чоловік,
положили краскутий камінь для
своєї трибуни зі складок в
50 кч, які внесено одиоразово
як річний внесок од особи. Таким
чином забезпечено існування «Ук-
раїнського Життя» в кількості 10
примірників.

«У. Ж.» в першу чергу має
бути трибуною в зв'язку з траге-
дією, яку переживає ціла україн-
ська нація. Процес, по газетних
відомостях, має відбутись при-
близно через рік. Отже, вся нація
повинна подбати про те, щоб за-
безпечити існування і вихід 11 —
50 чисел своєї трибуни.

Для цього потрібно 1.000 чоло-
вік, які, наслідуючи подєбрад-
ських студентів, довнесли б не-
обхідну суму, надсилаючи її на
адресу редакції, як фонд для
забезпечення регулярного виходу
газети. Поруч з цим повинна бути
розвинута акція по вербуванню
покупців і передплатників газети.

Отже, своїми силами до створен-
ня своєї незалежної ні від кого
трибуни!

Г р о м а д я н е у к р а ї н-
с ь к і! Складайте свої
1½ доларові внески!
П р и є д н у й т е п е р е д п л а т
н и к і в і ч и т а ч і в! П о д а-
в а й т е д о к л а д н і і н ф о р-
м а ц і ї п р о В а ш е ж и т т я
в ч у ж и х к р а ї н а х! Д о-
п и с у й т е д о с в о г о о р-
г а н у! С т а в а й т е в о б о р о-
н і н а ц і ї о р г а н і з о в а-
н и м и і з д і б н и м и н а н е-
в е л и ч к і ж е р т в и!!!

Тільки таким шляхом дійдемо
ми до створення і свого щоденно-
го органу, потребу в якому всі
відчуваємо як найгостріше!

Внесок у фонд видання газети
виносить 50 кч., або 1½ дол.
американських».

Адреса. P o d e b r a d y.
Lazne. Postova schranka с. 3.
Tchecoslovaquie.

З М І С Т.

Париж, педіан, 29 серпня 1926 року - ст. 1. Д. Г. Теоретика и практика - ст. 2. О. Мотоцький. Гніваються - ст. 8. Ів. Годорожій. Аноніми та псевдоніми - ст. 13. Листи з України - ст. 16. Свіжі могили - ст. 21. Опцдно-позичкове Т-во в Празі - ст. 21. Румунська преса про вбивство С.В. Петлюри - ст. 22. М. С. З російської преси - ст. 25. З жалібної хроніки - ст. 29. Комунікат організації цього Комітету Партії Українських Соціалістів-Револуціонерів за кордоном - ст. 30. Хроніка. У Франції - ст. 30. В Румунії - ст. 31. В Болгарії - ст. 31. В Чехії - ст. 31.

Резолюцію Української Соціал-Демократичної Робітничої Партії, видану з приводу трагічної події 25-го травня 1926 року, можна набувати в редакції «Тризуба». Ціна — 1 фр.

Т Р И З У Б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить що-неділі у Парижі.

Приймається передплата з першого серпня до кінця року:

	ціна окр.	на	на	до кінця
	примір.	місяць	3 місяці	року
Франція	3 фр.	12 фр.	36 фр.	60 фр.
Чехія	5 кор.	20 кор.	60 кор.	100 кор.
Польща	1 зл.	4 злоті	12 зл.	20 зл.
Румунія	30 леїв	120 леїв	360 леїв	600 леїв.
Німеччина	1 р. м.	4 р. м.	12 р. м.	20 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки	25 цен.	1 дол.	3 дол.	5 дол.
Канада	25 цен.	1 дол.	3 дол.	5 дол.

Журнал набувати можна в П а р и ж і: в книгарні В. Поволоцького
13 rue Bonaparte, Paris VI.

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky, 30 E. 7-th Street, New-York City. 2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Bannerman av. Winnipeg: Man. 3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest. 4) В Чехословаччині — П р а г а: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotchvil. П о д є б р а д и — Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrady. 5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Długa, 29, Hotel Polski, 9. W a r s z a w a.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує—Комітет.

Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Soc. Anon. Imprimerie de Navarre, 5, rue des Gobelins, Paris